

Asia: VN/17391/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry toteaa sosiaaliturvan väärinkäyttämisen olevan tuomittavaa, jopa rikollista toimintaa. Sosiaaliturvan maksajien tehokas toiminta väärinkäytösten tunnistamisessa ja selvittämisessä ovat myös osa harmaan talouden torjuntaa. Väärinkäytösten tunnistaminen on kuitenkin vaikeaa. Väärinkäytön sijaan etuuden väärinmaksuissa voi olla kyse myös mm. hakijan tietämättömyydestä tai viranomaisten virheistä. Näiden virheiden välttämisen ehkäisy on kannatettavaa. Etuuksien takaisinperinnät, usein pitkiltäkin ajanjaksoilta, voi johtaa erityisesti pienituloiset perheet kohtuuttomiin tilanteisiin.

SAK suhtautuu kriittisesti hallituksen esitykseen, jonka lähtökohtana on kohtuuttoman epäilevä ja leimaava suhtautuminen etuudenhakijoiden rehellisyyteen. Kuten esitysluonnoksesta käy ilmi, Kelan tilastojen perusteella väärinkäytökset muodostavat vain noin puoli prosenttia kaikista takaisinperintäratkaisuista ja noin viisi prosenttia liikamaksujen yhteismäärästä. Toisin sanoen yli 99 prosentissa takaisinperintäratkaisuja liikamaksujen aiheutuminen on johtunut jostain muusta kuin etuuden hakijan vilpillisestä menettelystä.

Esityksellä pyritäänkin ratkaisemaan kokonaisuudessaan hyvin pienen ryhmän väärinkäytöstapauksia. Tämä joukko on jo saanut mm. julkisuudessa liiallista huomiota. Huomio jättää varjoonsa suurimman osan etuudensaajista, jotka joutuvat hakemaan sosiaaliturvaa todellisen taloudellisen tuen tarpeeseen ja toimivat aidon rehellisesti. Väärinkäytösten korostamisen ja epäilyjen sijaan etuudenhakemista tulisi yksinkertaistaa ja hakijan toimintaan luottaa. Kelan tiedonsaantioikeuksia on jo lisätty aiemmilla hallituksen esityksillä.

SAK ei kannata Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksien lisäämistä henkilöiden arkaluonteisten tilitietojen osalta. Näiden tietojen luovuttamisessa on edelleen luotettava lähtökohtaisesti hakijan

omaan ilmoitusvelvollisuuteen. SAK näkee tärkeänä henkilöiden yksityisyyden suojan. Etuudenhakijoilla on oltava selkeästi toteutettu oikeus etukäteen joko myöntää tai kieltäytyä omien tietojen hankinnasta suoraan rahoituslaitoksilta. Kieltäytyminen tulee voida tehdä ilman sanktioita tai henkilöön kohdistuvia epäilyjä väärinkäytöksistä. Tällöin henkilöllä itsellään on kuitenkin velvollisuus toimittaa Kelaan tarpeelliset etuudenhakemiseen liittyvät tiedot.

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

SAK suhtautuu varauksella ehdotukseen, jonka mukaan Kansaneläkelaitokselle olisi oikeus luovuttaa tietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoritettaisi suorakorvauksena toistuvien väärinkäytösten vuoksi. Tällöin asiakas maksaisi taksimatkan itse ja hakisi jälkikäteen korvauksen Kelalta. SAK toteaa Kela-taksin käyttäjien olevan lähtökohtaisesti iäkkäitä, sairaita tai vammaisia, joilla taksin käyttäminen on tärkeä osa terveys- ja kuntoutuspalveluiden saavutettavuutta. Ehdotus ei kuitenkaan sinällään heikennä korvausta, mutta voi rajoittaa taloudellista mahdollisuutta käyttää taksia erityisesti akuuteissa tilanteissa. Ehdotuksen tulee tarkkarajaisesti koskeva vain toistuvia todennettuja väärinkäytöstopauksia.

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että perustoimeentulotuen käsittelijällä olisi oikeus pyytää väärinkäytösepäilyä koskevissa tilanteissa tietoja toimeentulotuessa huomioitavista menoista suoraan laskuttajalta ei ole kannatettava. SAK toteaa, ettei kelan tiedonsaantioikeuksia ei tule laajentaa näin yksityiskohtaisiin tilanteisiin, vaan etuudenhakijan toimittamien laskujen oikeellisuuteen tule lähtökohtaisesti luottaa.

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

SAK kannattaa toimeentulotuen hakijan ilmoitusvelvollisuuden tarkentamisen asuin- ja oleskeluosoitteen osalta. Hakijan tulee ilmoittaa ajantasaiset tiedot Kelaan. Muutoksen yhteydessä myös Kelan oman selvitysvelvollisuuden korostaminen on kannatettavaa.

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

SAK ei kannata Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksien lisäämistä henkilöiden arkaluonteisiin terveystietoihin. Myös terveystietoja koskevilta osin SAK näkee tärkeänä henkilöiden yksityisyyden suojan. Etuudenhakijoilla on oltava näissäkkin tilanteissa selkeästi toteutettu oikeus etukäteen joko myöntää tai kieltäytyä omien tietojen hankinnasta suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelusta. Oikeuden myöntäminen Kelalle voi joissain tapauksissa nopeuttaa ja helpottaa käsittelyä. Kieltäytymistapauksissa henkilöllä itsellään on kuitenkin velvollisuus toimittaa Kelaan tarpeelliset etuudenhakemiseen liittyvät tiedot.

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

-

Vanhala Laura
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry